

Per Andersson

tel 08/ 698 1376, per.andersson@naturvardsverket.se

2008-11-27

Miljökvalitetsnormer och *miljömål*

Miljökvalitetsnormer, *miljömål*

Lagstiftningen

Vad händer

Vägledning i allmänna råd och handbok "Luftguiden", NV rapport 2006:2

Miljömålet Frisk luft

	Delmål	Långsiktigt mål
Svaveldioxid		-
Kvävedioxid		-
Marknära ozon		nås ej
NMVOC		-
Partiklar		nås ej
Bens[a]pyren		möjligt att nå
Bensen	-	möjligt att nå
Sot	-	klaras
Eten	-	underlag saknas
Formaldehyd	-	möjligt att nå

Historik över ”normer” för utomhusluft

1976 NV:s Riktvärden för SO₂ och Sot

1990 NV:s Riktvärden för CO, NO₂, SO₂, Sot (AR90:9) ”Åtgärdsnivåer”

- tillämpas där människor uppehåller sig regelbundet under längre tid
- Vägledning vid trafik- och bebyggelseplanering, avvägning enl ML
- Om de överskrids **bör program för åtgärder tas fram utan dröjsmål**
- **mål att klaras till år 2000.**

1994 Gränsvärden för SO₂, NO₂, Sot (NFS 1993:11-13)(HL, § 14a).

- kn kontrollansvarig
- tillämpas där halterna är som högst och där människor kan exponeras
- underlag för avvägning enl HL och ML
- överskridanden skulle rapporteras till NV

1999 Miljökvalitetsnormer

Syfte med miljö kvalitetsnormer (mkn)

- Skydd för människors hälsa och miljön
- Komma till rätta med diffusa utsläpp
- Juridiskt styrmedel för att nå nationella miljömål

EG-direktiv är styrande

Normerna anger högsta godtagbara halt, lägre nivåer ska eftersträvas

Nuvarande och *kommande* normer för utomhusluft

<u>Skall-normer</u>	<u>före</u>	<u>Bör-normer</u>	<u>före</u>
Svaveldioxid	1999 *	Ozon *	2010/2020
Kvävedioxid (NO₂)	2006 *	Arsenik	2013
Kväveoxider	1999	Kadmium	2013
Bly	1999 *	Nickel	2013
Partiklar (PM₁₀)	2005	Bens(a)pyren	2013
Kolmonoxid	2005	(PM _{2,5}	2010)
Bensen	2010	(PM _{2,5} exp.minskn. 2010-2020)	
(PM _{2,5}	2015)		
(PM _{2,5} genomsn. exp	2015)		
		* Skärpning jmf EG-direktiv	

Skillnader mellan Miljökvalitetsnormer och Miljömål

	Miljökvalitetsnormer	Miljömål
Kontroll	Rättsligt detaljreglerad	Ej preciserad
Ansvarig för kontroll	Kommun / (NV)	statliga myndigheter
Uppfyllelse	Skall / bör	"Bör"*
Hur ska de klaras	Rättsligt reglerat	"Hela samhällets ansvar"

* Miljömålen kan ses som preciseringar av miljöbalkens övergripande mål (MB 1:1)

Kontroll av miljö kvalitetsnorm och uppföljning av miljömål

- Kontrollen av **mkn** (hälsa) ska ske där människor vistas och där det förmodas bara höga halter (ofta gaturum)
- NV utvärderar **miljömålen** för Frisk luft utifrån mätningar på platser där människor vistas och där det förmodas vara höga halter

I många fall **krävs kraftfulla åtgärder med stora konsekvenser** för att miljö kvalitetsnormen ska kunna uppfyllas inom utsatt tid

Hur vet man om en miljö kvalitetsnorm är / blir överträdd?

- Ifall ingen kartlägger halterna
- mäter under en kort period eller på felaktigt sätt
- mäter där halterna förväntas vara låga
- Ifall halterna varierar kraftigt från år till år

Det är den som ska tillämpa miljöbalken (PBL) som avgör om en norm är överträdd

Miljökvalitetsnormer
...mätningar...det är
så dyrt och
komplicerat...

Samverka!

- Billigare kontroll för varje kommun genom krav på färre antal mätningar
- Större möjligheter att satsa på heltäckande beräkningar
- Samlad kompetens

*10 § SFS 2001:527
3 § NFS 2007:7*

Kontroll (SFS & NFS)

- Överskridande av utvärderingströsklarna (NUT; ÖUT) får konsekvenser för kontrollens omfattning, kommuner som samverkar får ”mätrabatt”
- Krav på mätning i kommuner med halter > MKN (fortfarande ingå i samverkan)

Antal provtagningsplatser vid halter >ÖUT

Befolkningsmängd i kommun eller samverkansområde	Minsta antal provtagningsplatser för kontinuerliga mätningar
10 000-249 999	1
250 000-749 999	2
750 000-999 999	3
1 000 000-1 499 999	4
1 500 000-1 999 999	5
2 000 000-2 749 999	6
2 750 000-3 750 000	7

Länet XX

Nytt luftdirektiv

Sammanslagning av: - ramdirektivet för luft
- de tre första dotterdirektiven

Exempel på nyheter

- Reglering av partiklar (PM_{2,5})
- Högre utvärderingströsklar för PM₁₀
- Beräkningar får större betydelse
- Tidsfrister

Nya roller enligt NV:s förslag till ny förordning om MKN

Länsstyrelsen

Kommunerna

Luftvårdsförbunden

- Ansvarar för samordning av kontrollen, **Beslutar om regionalt luftprogram efter samråd med kommunerna**
- Samordning av information

- **Ansvarar för kontroll** av MKN enligt regionala luftprogrammet
- Ansvarar för information
- Ansvarar för ev. underrättelse till NV

- Kan ha en aktiv roll i framtagande och genomförande av luftprogrammet

Lagstiftning miljö kvalitetsnormer, luft

(Miljöbalken, fo 2001:527, NFS 2007:7, samt PBL, Väglagen mfl,)

- **Kommunerna ansvarar för kontrollen i kommunen** (ej O3)
Kan ske i samverkan.
- **Myndigheter och kommuner ska säkerställa** att miljö kvalitetsnormer uppfylls när de:
 - prövar tillåtlighet,
 - utövar tillsyn,
 - meddelar föreskrifter mm (MB 5:3)
- **Avvägningen** vid krav på försiktighetsmått - får inte innebära att en mkn åsidosätts (MB 2:7)
- **Tillstånd** får inte ges till ny verksamhet som medverkar till att en mkn överträds (MB 16:5)
- Vid planläggning ska mkn följas (PBL 2:2) (~~inte medverka till att en mkn överträds~~)
- Länsstyrelsen är **skyldig att pröva beslut** om mkn inte iakttagits i detaljplan (PBL 4:1)
- **Åtgärdsprogram** ska upprättas när det behövs (MB 5:4)

Åtgärdsprogram

- **Syftet** är att vidta de mest lämpade och kostnadseffektiva åtgärderna för att miljö kvalitetsnormen ska kunna uppfyllas inom utsatt tid
- **Ska innehålla:**
 - Åtgärder som angivna myndigheter och kommuner behöver vidta (informativa, administrativa, ekonomiska styrmedel)
 - När åtgärderna behöver vara genomförda
 - Konsekvensanalys, ev. miljöbedömning, enl. 6 kap. MB
 - Uppgifter i övrigt till följd av EU (fakta om halter, källor mm)
 - Samråd med samrådsredovisning
- **Fastställs** av regeringen eller den regeringen utser, skall omprövas vid behov (minst vart 6:e år).
- Myndigheter och kommuner skall inom sina verksamhetsområden **vidta de åtgärder som behövs enligt ett åtgärdsprogram**

Miljömålen i ett regionalt perspektiv

- Regional anpassning och precisering av miljömålen
- Samordning, samverkan
- Uppföljning
- Åtgärdsstrategi

Åtgärdsprogram utomhusluft

Fastställda 2004 (reg)

Stockholms län **NO2 resp PM 10**

Göteborgsregionen **NO2**

Fastställda 2006/07 (1st)

Göteborgsregionen, kompl. **NO2**

Göteborgs stad, PM 10

Uppsala, PM10 och NO2

Norrköping PM10

Helsingborg (NO2)

Malmö (NO2)

? *Umeå (NO2) ?*

Bereds av regeringen

Jönköping, PM10

Skellefteå, NO2

Av NV ej förordade åtgärdsprogram

Stockholm, CO

Landskrona, PM 10

Höganäs, PM 10

Mariestad, PM 10

Sundsvall, PM 10

Sverige, O3

Falun, NO2

Örebro PM10

(Fet text = påtagligt över normens nivå)

Åtgärder som föreslagits/**beslutats*** enl. ÅP

(*Av regeringen 2004-12-09)

Kvävedioxid

- **Stärka kollektivtrafiken**
- Trängselskatt (Sthlm)
- **Trafikbegränsning på enskild gata**
- **Mjuka trafikdämpande åtgärder** (info alternativa resesätt)
- **Parkeringsåtgärder** (gator, infarts-P, arbetsplatser)
- **Skärpta krav för miljözon**
- Höjd skrotningspenie
- Miljözon för personbilar
- **Skärpta krav vid upphandling**
- Tidigarelägga framtida krav på fordon

Partiklar (PM 10)

- **Info till allmänhet om partiklars hälsoeffekter och dubbdäck**
- Halverad användning av dubbdäck. (ekonomiskt styrmedel)
- **Parkeringsåtgärder**
- **Åtgärder vid höga halter** (dammbindning, hastighetssänkning)
- **Kunskapsuppbyggnad** - Ändrade rutiner vid halkbekämpning, barmarksrenhållning, val av vägbeläggning, samt ang källorna
- **Styra bort trafiken**

Vad har hänt sedan de första åtgärdsprogrammen togs fram

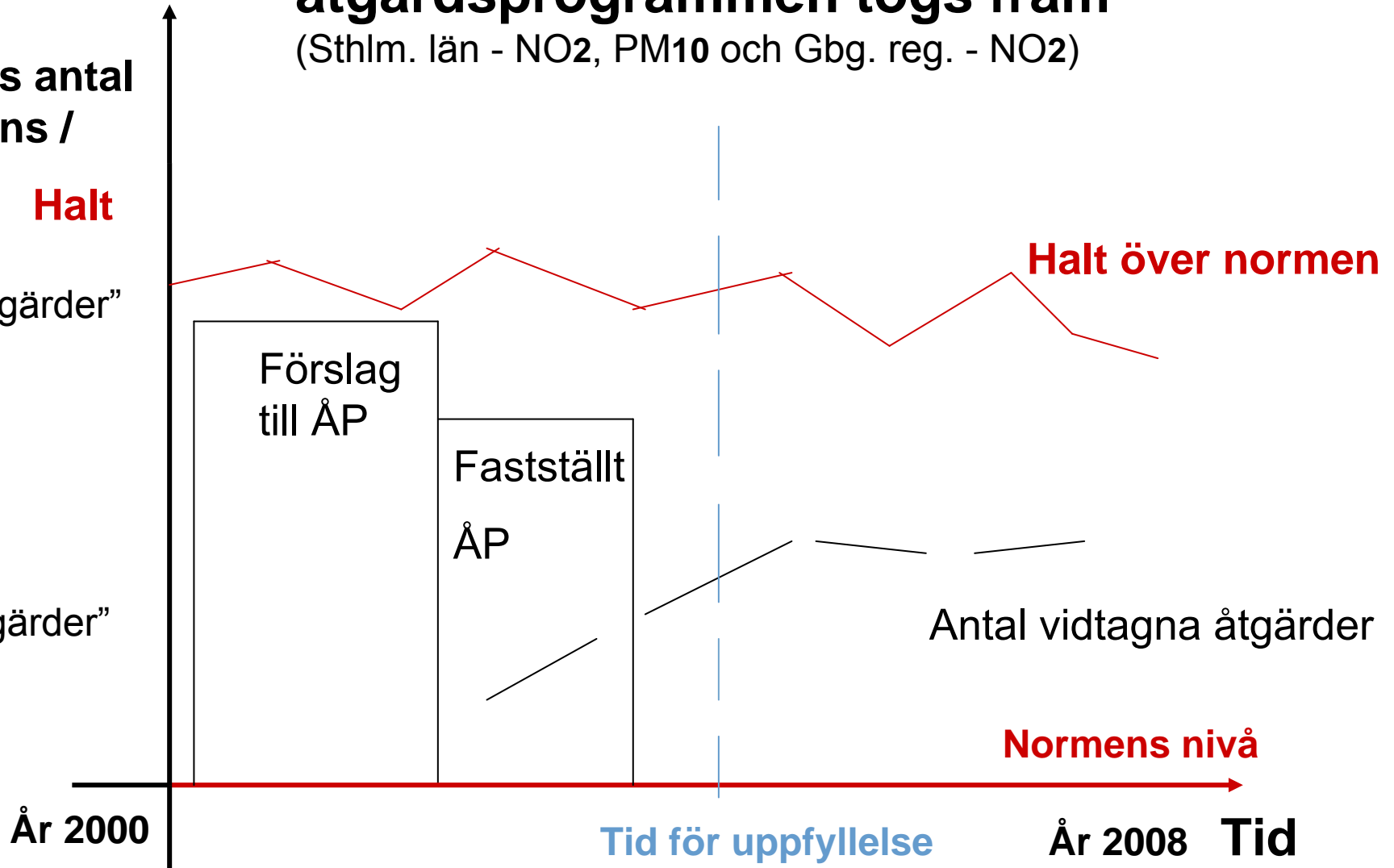
(Sthlm. län - NO₂, PM₁₀ och Gbg. reg. - NO₂)

Åtgärders antal
och potens /

Halt

"Tunga åtgärder"

"Lätta åtgärder"

Åtgärder utöver åtgärdsprogram (ÅP)

- Mycket få tillsynsbeslut
 - MÖD Helsingborg, Uppmanig till Väg. Mölndal o Sthlm. Klagomål Sthlm?
- Några tillståndsbeslut
- Beaktas ofta i planbeslut, några rättsfall
 - Hornsg.(Regeringsrätten) Sthlm, Norrtull NL Sthlm (regeringen), Stadshagen (Lst)
- Många beslut av olika instanser i olika sammanhang

Prövningar tillstånd, exempel.

- Avfallsförbränning, Renova Gbg MÖD (M6043-05)
- Avfallsförbrännig. Landskrona. MÖD (M 2017-04)
- Farled till Gbg hamn, muddring mm MD Vbg (M41-01)
- Oljedepå OK-Q8 AB. Loudden Stlm. MD Sthlm (M 311-03)
- Volvo Lastv. Gbg MD Vbg (M 2393-5)
- Volvo PV. Gbg MD Vbg (M 1627-05) Överklagat

Mina slutsatser om mkn:

1. Lagstiftningens intentioner är inte uppfyllda

2. Men MKN och ÅP har bidragit till:

- **Kunskapsuppbyggnad** om luftföroreningars källor, hälsoeffekter och åtgärder
- Luftföroreningars **hälsoeffekter beaktas** mer inför olika beslut och vid planering enligt PBL
- Åtgärdsprogram sätter **fokus på åtgärder, åtgärder vidas** även utanför åtgärdsprogrammen

Vad händer nu? (nationellt)

MKN

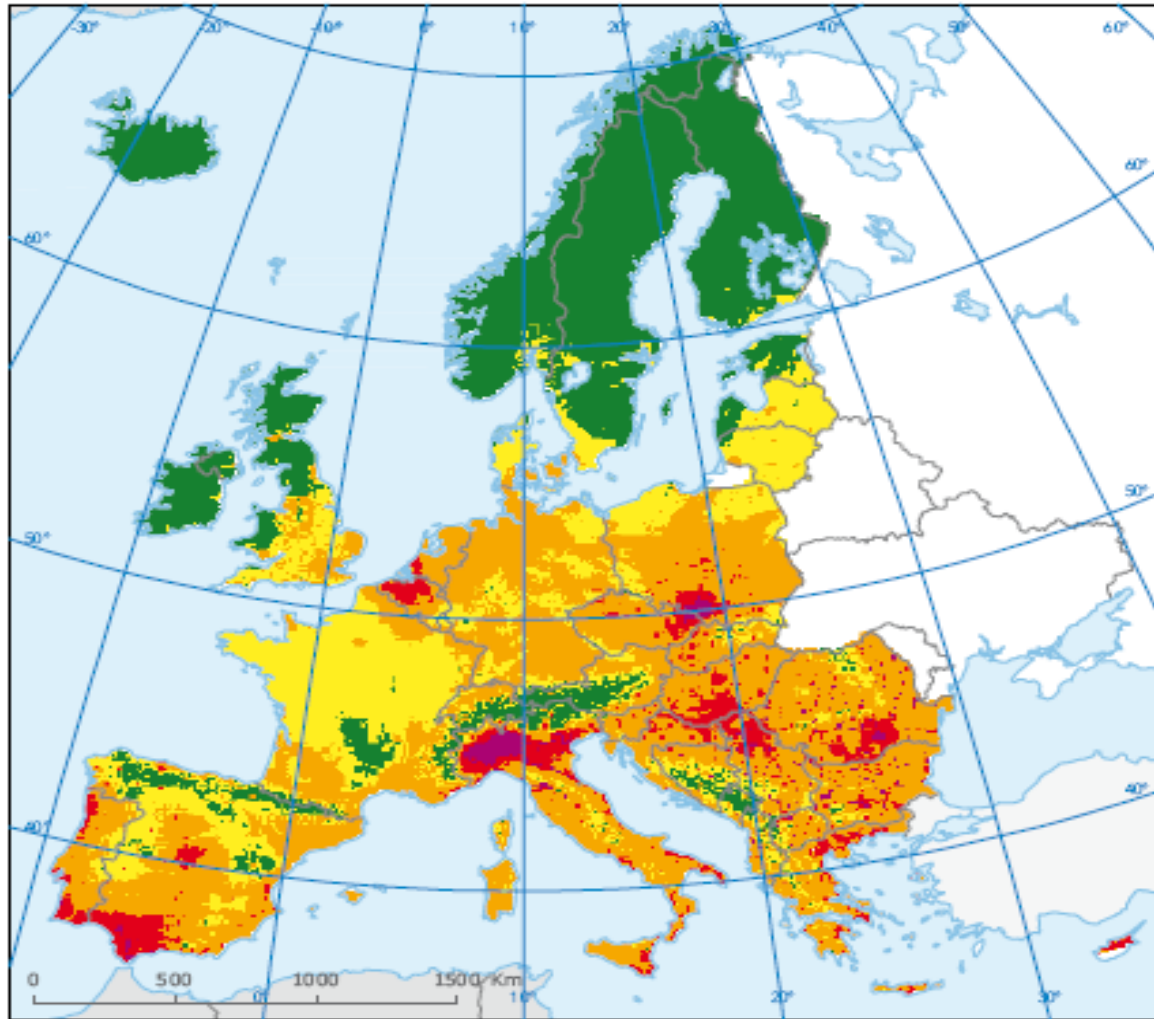
- Miljödepartementet bereder NV:s förslag till ny förordning (luft) -
> remiss -> träder ikraft juni 2010.
- Revidering av föreskrifter, allmänna råd och handbok 2009/10.
- Ev översyn av regelverket utifrån Miljöbalkkommittén (SOU 2005:59) och den särskilda utredningen om åtgärdsprogram (SOU 2005:113)
- Erfarenheter från arbetet med MKN och Åp inom vattenförvaltningen
- Rapport om MKN har förbättrat utomhusluften (Gbg univ.)

Miljömålen

- Översyn av miljömålsarbetet, utredning klar sept. 2009
- Miljömålsprop. 2010
- NV arbetar vidare med uppföljningen (de Facto)

Partiklar (PM 10), bakgrund – dygn, 90 percentil

"Belgradrapporten 2007"

Source: EEA, 2007a.

PM₁₀ – 36th highest daily value

Reference year: 2004
combined rural and urban
map

µg/m³

< 20

20–30

30–50

50–65 > limit value

> 65

Area with poor data
coverage

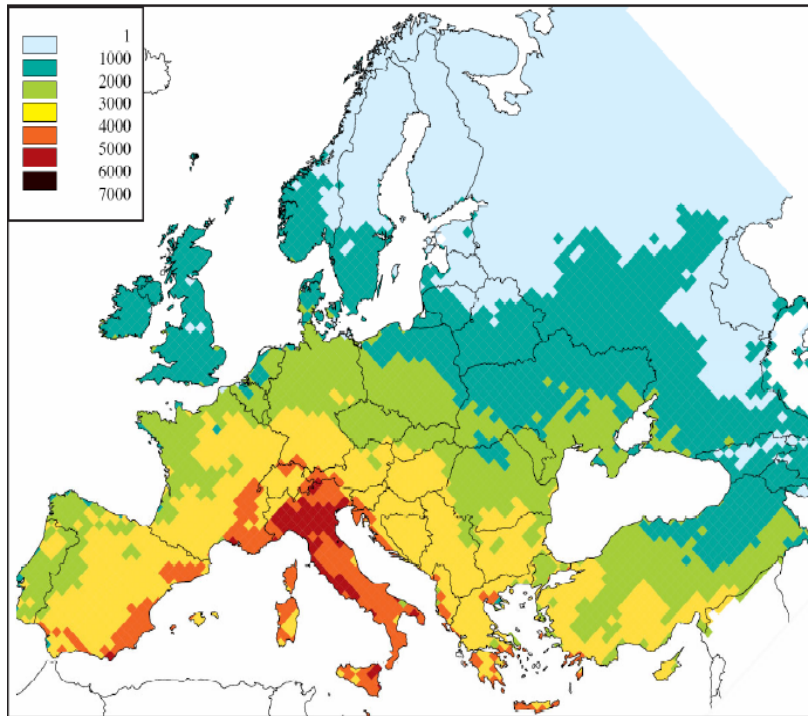
Outside report
coverage

Bakgrundsnivå
36:e värsta dygnet
per år
(Sthlm inn. 32 ug/m3)

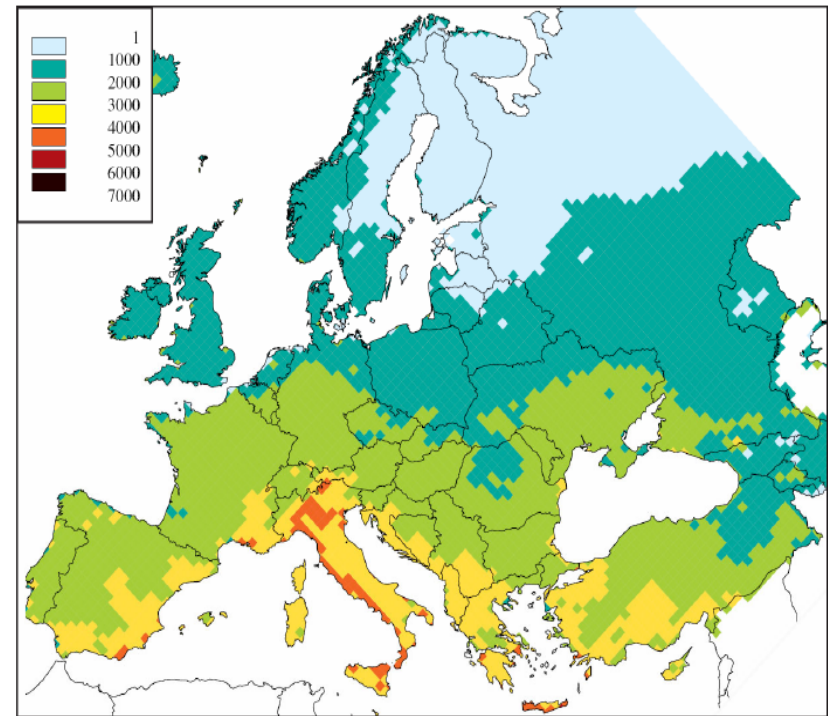
Marknära ozon

Halterna marknära ozon skall inte överskrida 120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ som åtta timmars medelvärde år 2010.

2000

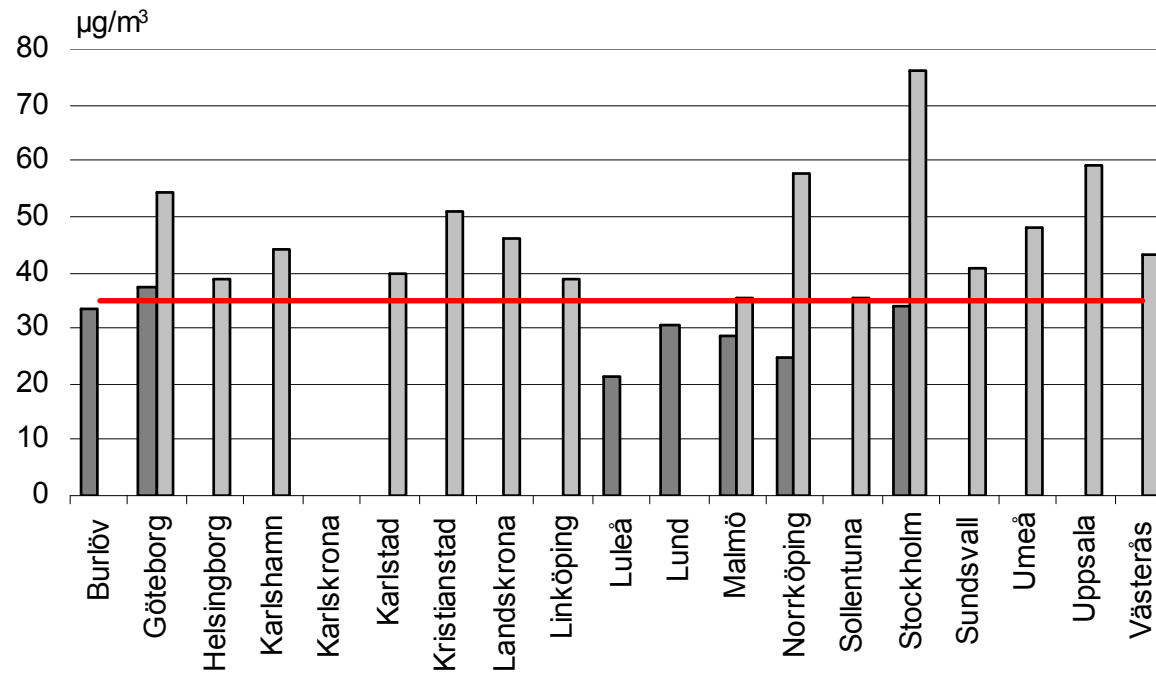
2010

Hälsorelevant ozonkoncentration, SOMO35. Källa: IIASA

Partiklar (PM10)

Halterna $35 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som dygnsmedelvärde och $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som årsmedelvärde för partiklar (PM10) skall underskridas år 2010. Dygnsmedelvärdet får överskridas högst 37 dygn per år.

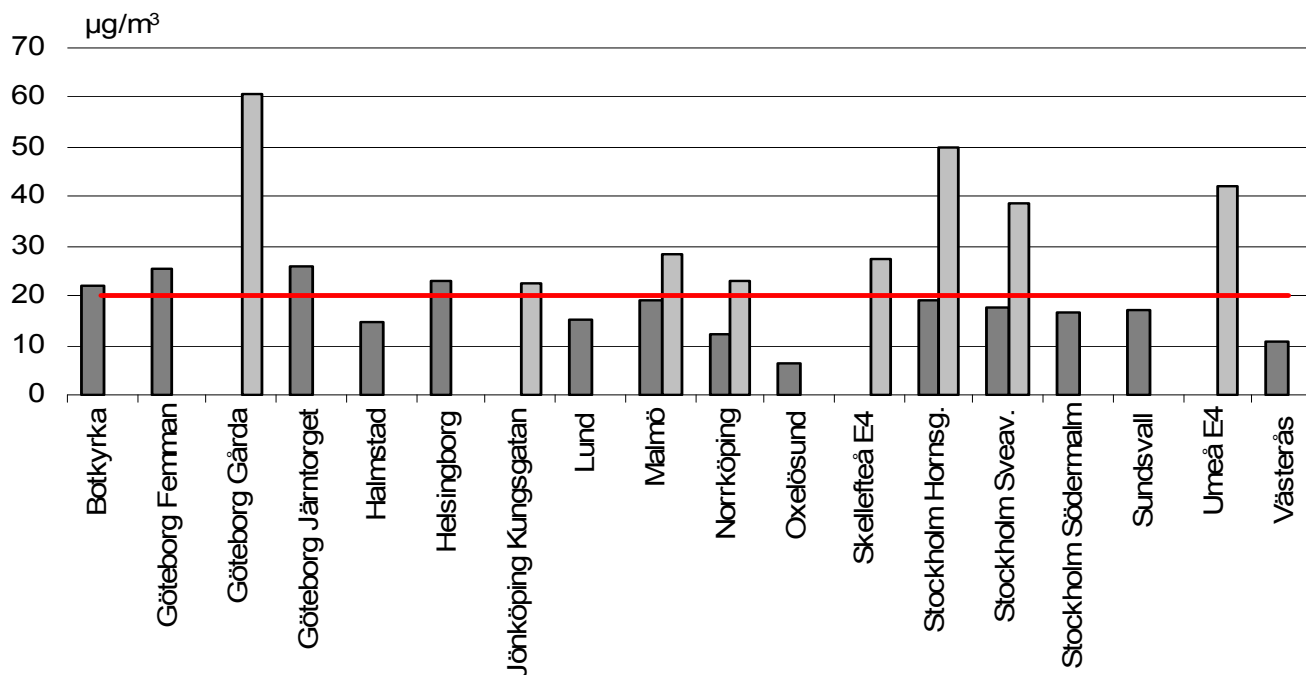

Figur 2.19 Dygnsmedelvärden av PM10 uttryckt som 90-percentil. (Källa: Datavärden för tätortsluft)

Kvävedioxid

Halterna $60 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som timmedelvärde och $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som årsmedelvärde för kvävedioxid skall i huvudsak underskridas år 2010. Timmedelvärdet får överskridas högst 175 timmar per år.

Figur 2.3 Årsmedelvärde av kvävedioxid 2006. Den röda linjen visar delmålet. (Källa: Datavärden för tätortsluft)

Erfarenheter av åtgärdsprogrammen

- Ingen åtgärd utgår från att miljöbalkens hårda styrmedel eller PBL ska användas – åtgärdsprogrammets styrande verkan oklar
- Utgår från tillämpning av annan lagstiftning, agera som verksamhetsutövare, ökade myndighetsanslag/prioriteringar
- Svårt att kvantifiera åtgärders konsekvenser på bl a halter och i ekonomiska termer
- Många fastställda åtgärder har inte genomförts och avses inte heller genomföras
- Åtgärdsprogrammets effekt på luftkvaliteten är generellt svår att avläsa
- Centralt för framgång är kommuners/myndigheters vilja att åtgärda och att åtgärdsbehovet inte är för stort

NV:s förslag för att nå Frisk Luft, mfl mål (Fördjupad utvärdering av miljömålen 2007/08)

Vägtrafik

- Differentierad dubbdäcksskatt, diff parkeringsavgifter (PM10)
- Miljödifferentierad kilometerskatt för tunga fordon
- Möjlighet till trängselskatt i fler tätorter
- Höjd bränsleskatt
- Förtida utskrotning av bilar utan katalysator
- Ändrade förmånsregler för bilar

Övrigt

- Sjöfart - Krav och styrmedel
- Höjning och breddning av NOx-avgiften på förbränningsanl.
- Miljöklassningssystem för vedeldning, bidrag till panna/tank
- Miljöklassning av arbetsmaskiner, NOx-avgift på flyg